

2023 05 31

Socialdepartementet

Från delar till helhet. Tvångsvården som en del av en sammanhållen och personcentrerad vårdkedja.

S2023/5

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har tagit del av utredningens förslag och lämnar i detta remissvar våra synpunkter.

Sammanfattning

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har sedan 2010 haft ett särskilt utvecklingsarbete kring barn som är anhöriga till en förälder med bland annat beroende och/eller psykisk sjukdom. Stiftelsen Allmänna Barnhuset ser positivt på de förslag som utredningen har presenterat kring en mer sammanhållen vårdkedja och att en möjlighet för personer att få sina behov av psykiatrisk vård för andra diagnoser än beroende även under och efter tvångsvård tillgodoses. Stiftelsen Allmänna Barnhuset instämmer i utredningens förslag att en sammanhållen vårdkedja med nära, individuell anpassad vård för personer med beroende/skadligt bruk som sker i samverkan med insatser från socialtjänsten kommer att gynna barn som anhöriga och deras möjlighet att få stöd. Stiftelsen Allmänna Barnhuset är även positiva till att regioner och kommuner i länet ska bedriva en samordnad vård- och stödverksamhet för personer med behov av insatser från både hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Att detta regleras i lag tror Stiftelsen Allmänna Barnhuset är nödvändigt för att få till en fungerande samverkan. Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill betona vikten av att ha ett barnrättsperspektiv när en sådan samverkan tas fram.

Enligt Hälso- och sjukvårdslagen 5 kap 7 § har personal en skyldighet att särskilt beakta barns behov av information, råd och stöd när de är anhöriga. Att regionerna blir ansvariga för tvångsvård vid beroende och skadligt bruk kan minska risken att barn som är anhöriga faller mellan stolarna och inte får den information och det stöd de behöver. En viktig förutsättning är att hälso- och sjukvårdens ansvar enligt bestämmelsen i 5 kap 7 § skrivs fram tydligt även i det lagrum och riktlinjer som gäller tvångsvården. Det är även viktigt att det framgår att regioner och kommuner ska samverka kring barn som är anhöriga.

Att arbeta med stöd och information till barn som är anhöriga är ett av de viktigaste verktygen vi har för att motverka att barnen i framtiden själva utvecklar skadligt bruk, beroende och/eller psykisk sjukdom. Det krävs därför både tid och resurser samt att personal inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten får den kunskap de behöver för att kunna tillgodose barns rättigheter när de är anhöriga.

Socialtjänsten har ett ansvar att erbjuda stöd till barn när föräldrar har svårigheter och många kommuner har stödverksamheter för barn och unga som har en anhörig med beroende/skadligt bruk. Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill betona vikten av att ta fram rutiner för hur samverkan mellan hälso- och sjukvården och kommunerna ska se ut för att alla barn och unga som är anhöriga ska få stöd och hjälp. I kombination med att det införs en bestämmelse om barns rätt till information, råd och stöd i Socialtjänstlagen när de är anhöriga kommer sådana rutiner att öka förutsättningarna för att barns behov uppmärksammas och att deras rättigheter tillgodoses.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslagen som utredningen lägger fram med betoning på att barnets rätt till information, råd och stöd behöver beaktas och tydliggöras i alla steg av denna process. Detsamma gäller för alla verksamheter som berörs av förslagen.

Både psykiatrin och beroendevården står redan idag inför stora utmaningar när det gäller att tillgodose både patienters behov och anhöriga barns rättigheter. Utredningens plan är en omfattande förändring och det är viktigt att barns behov finns med i såväl planering som budgetering. Det behövs ett ökat barnrättsperspektiv inom både regioner och kommuner när det gäller barn som anhöriga. Vi rekommenderar ett förtydligande av ansvaret för kommuner och regioner att samordna stödet till barn som är anhöriga så att de lättare kan få rätt stöd.

I Stiftelsen Allmänna Barnhusets remissvar gällande den nya socialtjänstlagen lämnade vi förslaget att en barnlag ska samla och tydliggöra vilket stöd och vilka insatser ett barn har rätt att få från samhället i de fall barnets rättigheter inte kan tillgodoses av vårdnadshavare.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill nu understryka behovet av att Sverige tar fram en nationell anhörigstrategi för barn, tillsammans med barn och unga. Vi ser att stödet för barn som är anhöriga är väldigt olika i landet och vi upplever att den befintliga anhörigstrategin brister när det gäller barn som är anhöriga och deras rättigheter. Stiftelsen Allmänna Barnhuset är positiva till att medverka i framtagande av en sådan strategi.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset avgränsar sig till att enbart ge synpunkter på de förslag som rör barn som är anhöriga.

Kommentarer på utredningens förslag

6.1 Regionen ansvarar för vård och behandling utan samtycke vid skadligt bruk och beroende

Utredningens förslag: Regionen ska ansvara för vård och behandling utan samtycke vid skadligt bruk och beroende.

Bedömning: Tillstyrker

6.2 All slutna tvångsvård vid skadligt bruk och beroende ges på sjukvårdsinrättning som drivs av en region

Utredningens förslag:

All tvångsvård vid skadligt bruk och beroende är regionernas ansvar. Den slutna tvångsvården ska ges enligt lagen om psykiatrisk tvångsvård på en sjukvårdsinrättning som drivs av regionen. Detta innebär att lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall ska upphävas. Enligt övergångsbestämmelser ska den upphävda lagen gälla för beslut som fattas till och med den 31 december 2025.

Bedömning: Tillstyrker.

Att en huvudman har ansvaret för tvångsvård vid beroende- och skadligt bruk där det också finns lagstadgad skyldighet att beakta barns behov av information, råd och stöd när de är anhöriga, vilket saknas i LVM, tror Stiftelsen Allmänna Barnhuset ökar chansen att barn får denna rättighet tillgodosedd. Det möjliggör också för barn och unga att få svar på sina frågor av den som faktiskt vårdar föräldern. Det kan vara bra både för föräldern och barnet att olika behandlingsinsatser kan kombineras redan under tvångsvård för skadligt bruk/beroende vid samsjuklighet. Vi vill betona vikten av samverkan mellan kommuner och regioner. Många stödverksamheter för barn ligger inom socialtjänstens verksamhet men det finns också regioner där det finns stöd inom hälso- och sjukvårdens verksamheter för barn när de är anhöriga.

I utredningen *ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans* föreslås att ansvar flyttas från kommunal nivå till statlig nivå. Argumenten för denna nya ordning är bättre förutsättningar för uppföljning, kvalitetssäkring och likvärdighet. I den här utredningen är förslaget en förflyttning i motsatt riktning, till regionerna och närmre individen. Det har stora fördelar för barn som är anhöriga men det kräver en konsekvensanalys av hur man ska arbeta för likvärdighet när regionernas förutsättningar inte är likvärdiga. Detta för att barn som är anhöriga och deras tillgång till information och stöd inte ska bero på vilken region de eller deras anhöriga bor i.

6.3 Den psykiatriska tvångsvårdens förutsättningar att vårda personer med skadligt bruk eller beroende

Utredningens förslag: Den psykiatriska tvångsvården har förutsättningar att vårda personer med skadligt bruk eller beroende enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård men viss utveckling, anpassningar och resursförstärkningar behöver ske.

Bedömning: Tillstyrker

Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill betona att det krävs utveckling, anpassningar och resursförstärkningar inte bara utifrån att regionen tar över ansvaret för tvångsvård av personer med skadligt bruk och beroende men även för att deras barn ska få sin lagstadgade rättighet till information råd och stöd tillgodosedd.

6.4 Socialtjänstens ansvar för boende och sysselsättning

Utredningens förslag: I socialtjänstlagen införs en ny paragraf, 5 kap. 9 b §, som förtydligar att socialnämnden aktivt ska arbeta för att en patient som vårdats enligt LPT eller LRV, vid öppen psykiatrisk tvångsvård, öppen rättspsykiatrisk vård och efter tvångsvårdens upphörande får bostad, sysselsättning, arbete eller utbildning samt personligt stöd för att kunna leva ett självständigt liv. Bestämmelsen ska gälla alla patienter som vårdas enligt LPT och LRV.

Bedömning: Tillstyrker.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill betona behovet av en egen punkt om barns rätt till information, råd och stöd i Socialtjänstlagen när de är anhöriga. Här krävs en samverkan mellan regioner och kommuner. Barn till personer som vårdas enligt LPT och LRV ska få sina behov av stöd tillgodosedda, detta måste ingå i planeringen kring den som vårdas under vårdtiden och när vården avslutas. Detta gäller även de barn och unga som inte bor med föräldern som vårdas/vårdats. Att barn som är anhöriga får stöd och information under tiden den anhöriga vårdas är inte bara gynnsamt för det enskilda barnet utan kan också gynna relationen mellan barnet och den som vårdats vilket kan främja motivationen och återanpassningen till ett självständigt liv.”

6.5 Ansvar för hälso- och sjukvårdsinsatser vid placering utanför egna hemmet

Utredningens förslag: I delbetänkandet föreslås att det i 8 kap. 12 § HSL ska regleras att regionen ansvarar för att den som tagits emot i ett hem för vård eller boende erbjuds en god hälso- och sjukvård. Det föreslås även att det görs en hänvisning till bestämmelsen i 6 kap. 1 § SoL. I detta betänkande föreslår vi att bestämmelsen i 8 kap. 12 § HSL i stället ska formuleras så, att regionen ska ansvara för att den som placerats utanför det egna hemmet erbjuds en god hälso- och sjukvård, samt att även hänvisningen i 6 kap. 1 § SoL ändras i enlighet med detta. 16 kap. 3 § HSL kompletteras med att regionen ska ingå en överenskommelse med kommunen om ett samarbete i fråga om hur hälso- och sjukvårdsinsatserna ska tillgodoses för personer som fyllt 21 år som vårdas utanför det egna hemmet. Motsvarande bestämmelse införs i en ny paragraf i 2 kap. 8 § SoL. Förslaget ska ses som ett tillägg till vårt förslag i delbetänkandet. Det finns redan bestämmelser i 5 kap. 1 d § SoL och 16 kap. 3 § HSL om att region och kommun

ska ingå överenskommelse om sitt samarbete om barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.

Bedömning: Tillstyrker.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill betona att hälso- och sjukvårdens ansvar för barns behov av information, råd och stöd när de är anhöriga också behöver förtydligas vid placering av föräldern utanför det egna hemmet. Detta behöver särskilt beaktas när placering sker långt ifrån barnets bostadsort. Barns rätt till information, råd och stöd ska ej påverkas av geografiska avstånd till föräldern.

10.2 Konsekvenser för personer med skadligt bruk, beroende eller samsjuklighet och deras anhöriga

Utredningens bedömning: Våra förslag får huvudsakligen positiva konsekvenser för personer med skadligt bruk, beroende eller samsjuklighet och deras anhöriga. Konsekvensbeskrivningen i denna del utgår dock ifrån att förtydligandet av hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens ansvar, regleringen i hälso- och sjukvårdslagen att behandling av skadligt bruk och beroende ska ske samordnat med behandling för andra psykiatriska tillstånd, samt införandet av lag om samordnad vård- och stödverksamhet genomförs. Genomförs bara vissa av de uppräknade förslagen behöver en ny konsekvensbedömning göras inom ramen för den fortsatta beredningen.

Bedömning: Stiftelsen Allmänna Barnhuset ser positivt på att anhörigas perspektiv lyfts i utredningen, dock saknar vi ett tydligare perspektiv utifrån barnets rätt som anhöriga kring konsekvenser av utredningens förslag.

Barn och vuxna som är anhöriga är båda såbara grupper men den dubbla sårbarhet som det innebär för barn att vara anhöriga till en person med skadligt bruk, beroende eller samsjuklighet måste beaktas separat. Det är en väsentlig skillnad mellan barn och vuxna vad gäller deras möjligheter att på egen hand tillgodogöra sig information de behöver för att kunna göra välinformerade val. Det måste lyftas tydligare på vilket sätt man under omställning planerar att informera anhöriga barn och hur deras rättigheter faktiskt ska tillgodoses. Gärna med en bakgrundsanalys av vad dessa barn saknat under vården i statlig regi, för att kunna lära till framtiden.

Ärendet har beretts av Bonnie Friedh och Åsa Lundström-Mattsson

Stockholm 2023-05-29

Cecilia Sjölander

Generalsekreterare

Anne-Marie Brodén

Ordförande